

BİTLİS ÇALIŞTAY RAPORU

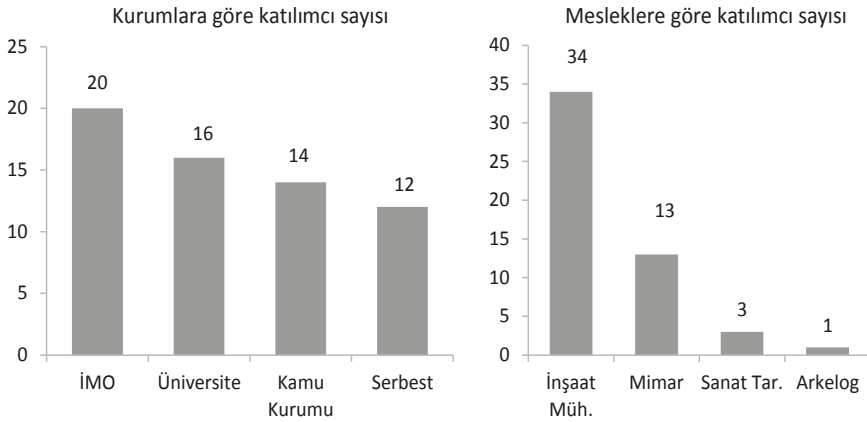
Bu rapor, İnşaat Mühendisleri Odası Van Şubesi Bitlis Temsilciliği tarafından 24 Ekim 2014 tarihinde Bitlis’de Düzenlenen “Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi” konulu çalıştay ile ilgili bilgileri ve çalıştay sonunda gruplar tarafından sunulan önerileri içermektedir.

Genel Bilgiler

Çalıştay 24 Ekim 2014 tarihinde Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Bilimleri Meslek Yüksekokulu Konferans Salonunda aşağıdaki konu başlıklarında oluşturulan çalışma grupları tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalıştay içinde üç ana başlık oluşturulmuş ve gruplara ayrılmıştır.

- 1- Envanter çıkarılması, tanıtım, sürdürülebilirlik ve arşivleme
- 2- Projelendirme, koruma stratejisi ve restorasyon
- 3- Hukuksal yapı ve Mülkiyet

Çalıştaya toplam 62 katılımcı hazır bulunmuş olup katılımcıların çalıştıkları kurum ve mesleklerine göre dağılımları Şekil 1’de verilmiştir.

Envanter Çıkarılması, Tanıtım, Sürdürülebilirlik ve Arşivleme

Öneriler

1. Envanter çıkarılması aşamasına rehberlik edecek belirli bir prosedür ve formatın bulunmaması
2. Yerel yönetimlerin korumacılık ve bu kavramın gerektirdiği aşamalar konusunda yeterli bilgi, duyarlılık ve vizyon sahibi olmayışı
3. İmar ve Koruma imar planlarının şehirlerin güncel ihtiyaçlarını karşılamamaları ve güvenilir bir kaynak sağlayamıyor oluşları
4. Kamu kurumları içerisinde çok başlılık oluşu
5. Envanter yapmış olan farklı kurum ve kuruluşların birbirleriyle ilişki içerisinde olmaması
6. Toplumun tarihi kültür mirası konusunda yeterince aydınlatılmamış olması ve korumacılık olayının içerisine dahil edilmiyor olması

Serbest Kürsü

1. Gerçekçi olmayan, şehrin ihtiyaçları yeterince tespit edilmeden hazırlanan ve kent dokusu, coğrafi koşullarla ve ekonomik şartlarla çözümlerle zaman kaybedilmekte ve somut bir adım atılması gecikmektedir.
2. Yerel halkın tarihi tescilli yapı algısının netleştirilmesi, hem şehirlere tescil uygulamasının avantajlarının yeterince anlatılması ve mülk sahiplerinin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
3. Koruma kavramının birinci derecede aktörleri olan yerel yönetimlerin korumacılık konusunda büyük yetkilere sahip olmalarına rağmen yeterli sorun çözücü potansiyel yaratamamışlardır.
4. Halkın talebi olmaksızın ve koruma sürecine müdahil oluşu sağlanmadan şehirlerin tarihi dokularının bütünüyle korunması mümkün olmamaktadır.
5. Kurumlara siyasi alanda müdahale olduğu anda yanlışların önu açılmaktadır.
6. Tarihi yapılar için kapsamlı bir envanter ve arşivleme çalışmaları tamamlanmadan yapılan restorasyonlar yapının özgünlüğünün kaybolmasına neden olmaktadır.
7. Merkezi ve yerel kamu kurumlarının aldığı bazı kararlardan dolayı tarihi karakterli pek çok yapının tahrip edildiği bilinmektedir. Bu hususta daha dikkatli ve duyarlı olunması gerekmektedir.
8. Hukuki uygulamalardaki bazı açık noktalar tarihi kültür mirasına komşu alanlardaki yapılaşmaya karşı önlem almayı ve bu konuda müdahaleyi zorlaştırmaktadır.

9. Tarihi karakterli yapıların tescil işlemlerinin uzman olmayan kişiler tarafından yapılması zaman ve mali kayba neden olmaktadır.

Envanter Çıkartılması

1. Envanter çıkarılması işleminin uzman kişiler tarafından yapılması gerekmektedir.
2. Envanter çalışmaları konusunda TÜBA'nın (Türkiye Bilimler Akademisi) yaptığı çalışmalar ve örnek envanterler model olarak alınabilir.
3. Coğrafi bilgi sistemleri desteğiyle tarihi yapıların uydudan takibi yapılabilir ve teknolojik altyapı ile desteklendiğinde sadece envanter çıkarılması aşamasında değil tanıtım ve arşivleme konusunda da çok yardımcı olabilir

Tanıtım

1. Bir ülkenin/kentin en iyi tanıtımı o ülkenin/kentin kültürel hayatıdır. Kent, yaşayan ve o kentten beslenen insanlar olmadan sadece tarihi kültür mirası onarımı ile bir cazibe merkezine dönüştürülemez. Öncelikli hedef o kentte yaşayan insana yaşadığı kenti geçmişle birlikte anlatmak ve tarihsel bilinci aşlamak olmalıdır.
2. İlköğretim kurumlarından başlamak üzere bilinçlendirme ve çeşitli özendirici aktivitelerle bu konuda eğitim amaçlanmalıdır. Benzer şekilde yetişkinler için bir kent kimliği oluşturulması amaçlanmalıdır.
3. Yerel televizyon/radyo kanallarında da somut ve somut olmayan kültürel miraslarla ilgili programların yapılması gerekmektedir.
4. Dijital teknolojiler tanıtım amaçlı kullanılabilir, envanterler bu teknolojiler ile entegre edilerek kolay erişilebilir ve ekonomik tanıtım faaliyetleri sağlanabilir. Bu envanterler uzman bilim insanları tarafından denetlenmeli ve desteklenmelidir.

Sürdürülebilirlik

1. Kentlerin kültürel hafızası dinç tutulduğu sürece kentler kültürel kimliklerini koruyabilirler. Bunun için de yaşayanların kenti sahiplenmesi gerekmektedir.
2. Bölge özelinde düşünüldüğünde yerel yönetimlerin ve kamu kuruluşlarının tarihi kimlikteki yapılara mümkün olduğunca sürdürülebilirliğini sağlayacak şekilde işlevsellik kazandırılması gerekmektedir.
3. Toplumdaki bilinci arttırmak amacıyla eğitim faaliyetlerinin periyodik olarak sürdürülebilmesi gerekmektedir.
4. Bölgede oturan insanların yaşadıkları şehrin kültürüne yakınlaştırılması gerekmektedir.
5. Tarihi yapılar konusunda uzman inşaat mühendislerinin de kurullarda yer almasında büyük fayda görülmektedir.

Arşivleme

1. Kent arşivlerinin oluşturulması; bunların da elektronik platformlarda yazılı ve görsel materyallerle desteklenmesi bu bilgilere erişimi kolaylaştıracaktır.
2. Arşivleme çalışmaları için de benzer şekilde belirli prosedürlerin belirlenmesi ve bütün arşivlendirme çalışmalarının çeşitli kurumlarca yürütülse bile ortak işlemler dizisinden geçmesi oldukça faydalı olacaktır.
3. Kentlerin ve kent yapılarının mevcut arşiv dokümanları elektronik ortama aktarılmalıdır ve bu dokümanların sürekli güncelliğinin sağlanması gerekmektedir.
4. Kaynak tek bir noktada olsa da bütün arşivleme çalışmaları birden fazla kurumun kullanımı için erişime açılmalı ve bilgi paylaşımında ve bu bilginin güncel tutulmasında eşgüdüm esas tutulmalıdır.

Projelendirme Koruma Stratejileri Restorasyon

Projelendirme

1. Kamu kurumlarının kendi sorumluluk alanında bulunan kültür varlıklarına yönelik envanter çalışmalarının hızlandırılması
2. Ön değerlendirme çalışmalarıyla yapının gereksindiği çalışmaların Belirlenmesi (İçerik, Süre, Süreç, Bütçe)
3. Proje çalışmaları bilimsel bilgiye ve araştırmaya dayanmalı
4. Anıtsal yapıların projelendirme sürecinde restorasyon uzmanlığı olan ekiplerin sorumluluk üstlenmesi, (Koordinasyon, Eş Güdüm)
5. Çalışmalar yapının gerektirdiği farklı uzmanlık alanlarının iş birliğinde gerçekleştirilmeli
6. Tarihsel araştırma, analitik belgeleme, malzeme, yapısal sorunların ve hukuki sürecin tanımlanması
7. Her yapının sorunun kendine özgü olduğu dikkate alınarak çözüm önerilerinin geliştirilmesi,
8. Bir yapının mevcut güvenlik seviyesinin yükseltilmesi amacıyla yapılacak güçlendirme önerileri kültür varlığının özgün mimari bütünlüğünü zedelememesi
9. Yeni önerilecek malzeme, eleman, donatı ve benzeri eklerin geri dönüşümlü olması
10. Koruma kurulları içinde anıtsal yapılar için özel disiplinler arası grup oluşturulması
11. Özel mülkiyetteki kültür varlıklarının bakım ve onarımları için devlet desteğinin artırılması(ekonomik ve teknik)

Koruma Stratejisi

1. Basın ve enformasyon araçları kullanılarak toplumda tarihi eser bilinci oluşturulmalı
2. Paydaşlar arasında koruma yaklaşımına yönelik ortak bir dil oluşturulmalı,
3. Korumadan sorumlu kurumlar arası iletişim, iş birliği ve koordinasyon geliştirilmeli
4. Koruma kurulları içerisinde anıtsal yapılara yönelik ayrı bir kurul oluşturulmalı
5. Koruma kurullarında proje kararları yerinde inceleme yapılarak alınmalı,

6. Koruma kurulları her türlü baskıdan uzak tutulmalı,
7. Koruma konusunda bürokratik zorlukların en azına indirilmesi
8. Korumanın konusunun tüm alanlarında öz eleştirinin tüm paydaşlar tarafından yapılmasını sağlamak, bu bilinci artı değer olarak benimsemek
9. Bölge üniversitelerinin koruma konusundaki yerel çalışmalara katkı vermesini sağlamak, kurumlarla üniversiteler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi
10. Ülkede kültür varlığı konusunda yapılan çalışmaları bir araya getiren bir veri tabanının oluşturulması
11. Projeye konu anıt ve ya anıt grubuna ilişkin gereksinimlere uygun temel koruma prensipleri oluşturulmalı
12. Üniversitelerin inşaat mühendisliği, sanat tarihi, arkeoloji, şehircilik bölümü eğitim programlarına temel koruma politikaları konusunda dersler eklenmesi
13. Geleneksel yapım teknikleri, malzeme ve işçiliklerin sürdürülmesi amacıyla kalifiye ara eleman yetiştirilmesi,
14. Yok olmuş yapıların yeniden inşası yerine mevcut yapıların onarımına öncelik verilmeli

Uygulama

1. Şartnaame oluşturulması
2. Uzmanlar tarafından ön değerlendirme ile hazırlanmalı
3. Süre, süreç ve bütçe belirlenmesinde ayrıntılı analizler yapılmalı
4. Birim fiyat analizi listesi
5. Yeni uygulamalar ve malzemeler kapsamında güncellenmesi
6. Yalın ve anlaşılabilir olması
7. Restorasyon denetimini nitelikli elemanların yapmasını sağlamak
8. Geleneksel yapı malzemesi konusunda ülkemizdeki güncel durumun saptanması
9. Onarımda kullanılacak yeni malzemelerin gerekli araştırmalar yapılmadan kullanılmaması
10. Uygulama safhasında proje yönetiminin uzman kişilerden oluşturulması
11. Onarım çalışmalarının her aşamasında uzman ve nitelik iş gücünün istihdam edilmesi
12. Uygulama sürecinin projeyi gerçekleştiren ekipler tarafından denetimi ve yönlendirilmesi
13. Kurumlar tarafından gerçekleştirilecek kontrollük hizmetlerinde gerekli titizliğin gösterilmesi
14. Uygulamalar sırasında mevzuata uygun iş güvenliği önlemlerinin alınması denetlenmesi,

Belirtilen noktaların başarıya ulaşabilmesi için öncelikle meslek ahlakının ön planda tutulması gerekir

Hukuksal Yapı ve Mülkiyet

Hukuk Kavramı

1. Hukuk tüm bireylere eşit olmayı gerektiren bir bilim dalıdır. Ülkemizdeki hukuk algısında bu özelliğinin eksikliği belirtildi. Hukuk metinleri sadece yazılı metinler olarak algılanmamalı, adalet kavramı da önemsenmelidir. Ülkemizde vatandaşa sadece yasalar hatırlatılarak sorunların çözümü mümkün değildir. Yasalar yapılırken toplumsal değerler dikkate alınmalıdır.
2. Ceza sisteminin gayesi ıslah olmalıdır.
3. Ülkemizde hukuksal altyapı yapılmadan işlem tesis edildiği belirtilmek ile bu hususun birçok sorunu yapısında barındırdığı tespit edilmiştir.
4. Tarihsel yapısı güçlü kentler barındıran ülkelerde sosyal devlet olma isteği daha fazla görülmektedir. Bu ülkelerde, tarihi yapılarda bireysel olarak yapılamayan onarımlar devlet desteği ile yapılmaktadır. Hukuksal düzenleme buna uygun yapılmaktadır.

Mülkiyet Kavramı

1. Mülkiyet hakkı, anayasamızın 35. Maddesinde düzenlenmiş bir haktır. Aynı zamanda söz konusu hak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 nolu ek protokolünün mülkiyetin korunmasını düzenleyen 1. Maddesinde ele alınmıştır. Anayasamızın 90/5 maddesi gereğince usulüne uygun olarak kabul edilmiş Uluslararası Anlaşmalar yürürlükteki kanunların üzerindedir. Bu nedenle ülkemizde mülkiyet hakları uluslararası güvence altındadır.
2. Devlete ait arazilerin Türk Medeni kanunu gereğince on yıllık olağan ve yirmi yıllık olağanüstü zaman aşımı süreleri boyunca şartlara uygun olarak kullanım halinde vatandaş lehine mülkiyet edinilmesi söz konusudur.
3. 1960'lerden bu yana kırsaldan kente göç söz konusudur. Kent merkezleri cazip hale geldi, barınma hakkı söz konusu oldu, dolayısıyla kentlere göçen insanlar kamuya ait yerlerde bu ihtiyaçlarını karşılamak durumunda kaldılar. Tarihi yapılar da genel kentleşme sorunlarından etkilenmektedir.

Planlama

1. Planlamalar daha uygun sürede yapılmalıdır ve yerel ya da merkezi yönetimlere göre değişmemelidir.
2. Meslek Odaları hukuka aykırı olan konularda idare mahkemelerine yürütmeyi durdurma isteği ile başvurmalıdır.
3. Yaşayan insanların sosyal ihtiyaçları dikkate alınmak suretiyle onlar da planlama sürecine dahil edilmelidir.

4. Koruma amaçlı İmar planlarında koruma sınırları parsel bazında kısıtlı bırakılmıştır. Bu nedenle tescilli yapıların yanında betonarme yapılar yapılmaktadır. Bu da kentin silüetini bozmaktadır. Fakat Danıştay 6. Dairesinin vermiş olduğu bir kararda bir taşınmazın Sit alanı niteliğinde olup olmadığı incelenirken doğal sit alanının bütününe göz önüne alınması gerektiği sadece parsel bazında yapıldığı belirtilmiştir.
5. Koruma ve denetim işlerinde kamu yararı gözetilmeli, siyasi saikler devre dışı bırakılmalıdır.
6. Revizyon yapılması durumunda belediyelerin hazırladıkları projeler bakanlık onayına sunulmaktadır. Bu husus süreci uzatmaktadır. Sahasında yetkin insanlardan oluşan Kent Estetik Kurulu önerilebilir.

Uygulamada Yaşanan Sorunlar

1. Bitlis ilinde tarihi eser niteliğinde birçok yapı tescil edilmemiştir.
2. Kadastro yapılmamış yerler bulunmaktadır, halihazır haritalar güncel olmayıp Uydu görüntüleri de yetersiz kalmaktadır.
3. Birinci derece Sit alanı olarak belirlenen alanlar zamanında kamulaştırılmamaktadır ve bu yüzden korunamamaktadır. Yapı izni verilmeyen bu yerlerde kamulaştırılmaz el atmalar söz konusu olmaktadır. Bu nedenle de vatandaşın mülkiyet hakkı ihlal edilmektedir. Bu durumda vatandaşın kamulaştırmaz el atmadan kaynaklı dava açma hakkı bulunmaktadır.
4. Belediyelerin de 2863 sayılı yasanın 15. Maddesine göre kamulaştırma yetkisi olmasına rağmen bütçe yetersizliğinden dolayı kamulaştırmalar yapılamamaktadır.
5. Çok hisseli tarihi yapıların restorasyonunda hukuksal problemler olduğu gibi sosyolojik sorunlar da bulunmaktadır. Söz konusu hukuksal problem ortaklığın giderilmesi davası ile çözümlenebilir.
6. Tescilli tarihi yapıların restorasyonunda hukuki altyapı hazırlanmalıdır.
7. Mülkiyet sorunu sadece vatandaşlar arasında çıkmamaktadır. Bazı yapılarda çalışmalar yapılmadan önce yapının hangi kurumun mülkiyetinde olduğu sorunu ivedilikle çözümlenmelidir.
8. Uygulamacı kurumlar olarak bir çalışma yapılmaya başlanıldığında vatandaşın tepki görülmektedir. Bu nedenle, Kamulaştırma yerine kiralama yönetimi daha uygun olabilir. Yapının onarımı devlet tarafından yapılarak işletmesini vatandaş tarafından yapılması sağlanabilir(vergi indirim vb. teşvikler yapılabilir). Bunun için hukuki altyapı hazırlanmalıdır.
9. Tarihi yapılarının onarımının ardından yaşanılır olması gerektiği ve kültürün ancak böyle yaşatabileceği vurgulandı.

10. Afet kapsamına alınan ve sit alanı içerisindeki taşınmazlar kamulaştırılırken çok düşük bedellerle kamulaştırma yapıldığı için vatandaş yönüyle mağduriyet söz konusu olmaktadır. Ancak söz konusu bedelin artırılması davası açılması suretiyle mağduriyet giderilebilecektir.

Koruma Kurullarındaki Sorunlar

1. Tarihi yapıların projeleri koruma kurullarına girmektedir. Kurul üyelerinin atanması siyasi erkin elinde bulunmaktadır. Aynı zamanda Kurulların oluşumunda uzmanlık dikkate alınmamaktadır. Bu durum atanmış üyelerin tarafsızlığına gölge düşürmektedir.
2. Kurullarda proje inceleme işlemlerinde yapı yerinde görülmeden karar verilmektedir. Karar verme mekanizmalarına tüm üyeler katılmamakta ve kurul başkanlarının kararı belirleyici olmaktadır.
3. Koruma kurullarında İnşaat mühendisi bulunmamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi gerekmektedir.

Kurumlar Arası İlişki

1. Kültür varlıkları koruma kurulu, Kültür bakanlığı, vakıflar bölge müdürlüğü ve belediyeler arasında yetki karmaşası yaşanmaktadır.
2. Kent konseylerinde kentte söz sahibi olan bütün kurum temsilcileri bulunmaktadır. Yetkililerin toplantılara yeterli katılımı sağlamamasından dolayı ortak kararlar alınamamaktadır. Bu durum kurumlar arası iletişimi azaltmakta, diyalog sorunu yaratmaktadır.

Bilirkişilik

1. Bilirkişilik konusunda büyük sorunlar yaşanmaktadır. Mahkeme sürecinin uzaması ve uzman kişilerin görevlendirilmemesi nedeniyle yaşanan sorunlar konusunda çalışma yapılması gerekmektedir.
2. Bilirkişi ücretleri, görevlendirilecek bilirkişinin deneyimine göre verilmemektedir. Bu nedenle konuyla ilgili uzmanlar mahkemeye bilirkişi olmak için başvurmamaktadır. Bu konuda düzenleme yapılmalıdır.